

Sygn. akt II CSKP 41/21

POSTANOWIENIE

Dnia 28 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa T. K.
przeciwko J. J.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 28 kwietnia 2021 r.
skargi kasacyjnej powoda
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 listopada 2018 r., sygn. akt I ACz (...)

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Powód T. K. w pozwie skierowanym przeciwko J. J. domagał się zasądzenia kwoty 99 975 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 20 września 2017r. do dnia zapłaty. W uzasadnieniu wskazał, iż strony pozostawały w faktycznym pożyciu (konkubincie) w latach 2000-2016, w trakcie, którego nabyły na współwłasność w równych częściach ułamkowych składniki majątkowe w postaci stanowiącego odrębną nieruchomość lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w budynku przy ul. M. nr (...) w G. oraz dwóch samochodów osobowych marki Opel Astra i Toyota Yaris. Powód wskazał, że uiścił z własnych środków finansowych całość ceny zakupu wymienionych rzeczy, na dowód czego przedłożył wyciągi z

rachunków bankowych prowadzonych na jego imię i nazwisko. Podniósł, że w tej sytuacji pozwana powinna- na podstawie przepisów k.c. o bezpodstawnym wzbogaceniu - zwrócić mu kwoty 17 850 zł. i 4000 zł. z tytułu uiszczonej przez niego połowy ceny za przysługujące pozwanej udziały odpowiednio we własności samochodu marki Opel Astra oraz marki Toyota, a także kwotę 103 125 zł. z tytułu uiszczonej przez powoda ceny nabycia udziału przysługującego pozwanej w prawie własności opisanego wyżej lokalu mieszkalnego. Powód podniósł, że pozwana przekazała mu kwotę 25 000 zł, którą zaliczył na poczet opisanych wyżej roszczeń, w związku z czym pozostała do zapłaty objęta pozwem kwota 99.975 zł.

W odpowiedzi na pozew pozwana J. J. wniosła w pierwszej kolejności o odrzucenie pozwu, a w przypadku nieuwzględnienia tego wniosku - o oddalenie powództwa. Przyznała fakty wskazane w pozwie co do pozostawania stron w długoletnim związku nieformalnym oraz co do zakupu przez strony w czasie jego trwania opisanych w pozwie składników majątkowych na współwłasność ułamkową w równych udziałach. Zarzuciła jednak, że objęte pozwem roszczenia powoda związane z rozliczeniami stron zostały już osądzone w ramach toczącego się uprzednio postępowania z wniosku T. K. przy uczestnictwie pozwanej o zniesienie współwłasności opisanych wyżej lokalu mieszkalnego i samochodów osobowych, zakończonego prawomocnym- z dniem 1 grudnia 2017 r.- postanowieniem Sądu Rejonowego w G. z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie I Ns (...), stąd w tej sprawie zachodzi ujemna przesłanka procesowa w postaci powagi rzeczy osądzonej uzasadniająca odrzucenie pozwu (art.199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art.366 k.p.c.).

Sąd Okręgowy ustalił, że w latach 200-2016 strony pozostawały w faktycznym pożyciu, z którego mają małoletniego syna, zamieszkiwały razem i wspólnie prowadziły gospodarstwo domowe. W trakcie konkubinatu nabyły na współwłasność w równych częściach ułamkowych opisane w pozwie mieszkanie, w którym zamieszkały ze wspólnym dzieckiem oraz dwa samochody osobowe - Opla użytkowanego przez powoda i Toyotę użytkowaną przez pozwaną. W 2016 r strony rozstały się z inicjatywy powoda, który oświadczył, że kończy związek i oczekuje, że pozwana wyprowadzi się ze wspólnie zajmowanego lokalu mieszkalnego, stanowiącego przedmiot ich współwłasności.

W złożonym w dniu 24 października 2016 r. w Sądzie Rejonowym w G. wniosku, T. K. domagał się zniesienia współwłasności opisanych wyżej składników majątkowych przez ich przyznanie na własność wnioskodawcy bez obowiązku spłaty na rzecz uczestniczki postępowania ze względu na okoliczność, iż to on pokrył z własnego majątku całość ceny nabycia tych przedmiotów. Następnie przyznał, że uczestniczka przekazała mu na ten cel kwotę 25 000 zł. Do wniosku wnioskodawca dołączył umowy zakupu obu samochodów, dowód rejestracyjny pojazdu Opel Astra, potwierdzenie zapłaty za samochód marki Toyota, umowę przedwstępną zakupu lokalu mieszkalnego i umowę jego kupna w formie aktu notarialnego, historię rachunku bankowego prowadzonego na imię i nazwisko powoda, potwierdzającą przełanie przez uczestniczkę kwoty 25 000 zł. na ten rachunek oraz fakty zapłaty przez wnioskodawcę z tego rachunku ceny zakupu lokalu mieszkalnego i pojazdów na rzecz sprzedających. W toku postępowania działowego wnioskodawca zmodyfikował wniosek wskazując, iż wnosi o zniesienie współwłasności opisanych wyżej przedmiotów przez ich przyznanie na własność wnioskodawcy z obowiązkiem spłaty na rzecz uczestniczki postępowania w kwocie 25.000 zł. Wnioskodawca wskazał także, że co miesiąc przekazywał uczestniczkę kwotę 2.000 zł.- 2.500 zł na poczet kosztów utrzymania rodziny. Podniósł także, że uczestniczka pracowała zawodowo za wynagrodzeniem w kwocie ok. 1700 zł. miesięcznie, z którego dokładała się do utrzymania siebie oraz małoletniego syna stron. Oświadczył, iż uiszczając całość ceny zakupu mieszkania oraz samochodów na współwłasność stron w częściach ułamkowych, kierował się chęcią zaspokojenia potrzeb życiowych stron i ich małoletniego dziecka przez polepszenie warunków mieszkaniowych, a zatem czynił to ze względu na cel, jakim było dalsze pozostawanie stron w nieformalnym związku partnerskim.

Uczestniczka zaprzeczyła w toku postępowania działowego, aby objęty współwłasnością ułamkową majątek został kupiony wyłącznie za środki finansowe pochodzące z majątku osobistego T. K.. Podniosła, że strony pozostawały przez kilkanaście lat w faktycznym pożyciu, z którego urodził się syn. Obie strony pracowały zarobkowo, gromadziły środki finansowe i wspólnie nimi gospodarowały, prowadząc razem gospodarstwo domowe. Zamieszkiwały razem z małoletnim synem stron w użyczonym im nieodpłatnie przez matkę uczestniczki mieszkaniu, co

pozwalalo im na poczynienie oszczednosci, ktore w przeciwnym wypadku musialyby przeznaczyc na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych rodziny.

Prawomocnym postanowieniem z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie I Ns (...) Sąd Rejonowy w G. (dalej: „sąd działowy”) zniósł współwłasność bliżej opisanej nieruchomości lokalowej położonej w G. przy ul. M. o wartości 211.000 zł, samochodu osobowego marki Opel Astra o wartości 10.300 zł i samochodu osobowego marki Toyota Yaris o wartości 6 000 zł w ten sposób, iż prawo do nieruchomości i samochód marki Opel Astra przyznał na własność wnioskodawcy T. K., zaś samochód marki Toyota uczestniczce. Zasądził od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki kwotę 107.650 zł. tytułem spłaty jej udziałów w objętych postanowieniem przedmiotach, płatną w terminie 3 miesięcy od daty uprawomocnienia się postanowienia; ponadto zobowiązał uczestniczkę do opuszczenia, opróżnienia oraz wydania wnioskodawcy przedmiotowego lokalu mieszkalnego w terminie 3 miesięcy od daty spłaty jej udziałów. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy wskazał, że poczynione w tej sprawie na podstawie przeprowadzonych dowodów, wnioskowanych przez obie strony, ustalenia faktyczne wskazują na to, że objęte wnioskiem przedmioty majątkowe zostały - wbrew twierdzeniom wnioskodawcy- nabyte przez strony ze wspólnych środków finansowych wnioskodawcy i uczestniczki, a nie wyłącznie za pieniądze pochodzące z majątku T. K.. Wnioskodawca i uczestniczka tworzyli rodzinę, między bytymi partnerami istniała wspólnota ekonomiczna, mieszkali razem i wspólnie prowadzili gospodarstwo domowe, przelewali sobie wzajemnie pieniądze, obydwie pracowali, pokrywali koszty utrzymania rodziny, stąd zgromadzili wspólne środki finansowe na zakup mieszkania i samochodów, ponadto uczestniczka dokonała wpłaty na konto wnioskodawcy kwoty 25.000 zł, co było bezsporne. Nie dostrzegł zatem Sąd Rejonowy podstaw do zaniechania przyznania uczestniczce stosownej spłaty przysługujących jej udziałów we wspólnych składnikach majątkowych.

Opierając się na przedstawionych wyżej ustaleniach faktycznych, po analizie treści żądania pozwu T. K. w tej sprawie, powołanych przez niego faktów i dowodów na poparcie roszczenia o zasądzenie od pozwanej wskazanej wyżej kwoty, Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 7 czerwca 2018 r. odrzucił pozew w tej sprawie na podstawie art.199 § 1 pkt 2 k.p.c. ze względu na powagę rzeczy

osądzonej (art. 366 k.p.c.). W uzasadnieniu podniósł, że zachodzi tożsamość tego, czego żądał T. K. i co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia w postępowaniu działowym oraz roszczenia pozwu o zapłatę i jego podstawy faktycznej w tej sprawie. W sprawie działowej przedmiotem sporu było to, czy istotnie dzielone składniki majątkowe zostały kupione za pieniądze pochodzące z majątku osobistego powoda (za wyjątkiem wyasygnowanej przez uczestniczkę kwoty 25 000 zł.) czy też za pieniądze wspólne (ze wspólnego portfela ówczesnych partnerów życiowych), jak twierdziła J. J.. Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego w oparciu o te same dowody przedstawione w niniejszej sprawie, Sąd Rejonowy ustalił i przesądził, że przedmioty te zostały nabyte za wspólnie zgromadzone przez partnerów środki finansowe. Sąd Okręgowy uznał zatem, że w rozpoznawanej sprawie zachodzi identyczność stron, identyczność twierdzeń i żądań, identyczność podstawy sporu oraz żądanego przez powoda rozstrzygnięcia.

Postanowieniem z dnia 6 listopada 2018 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił zażalenie powoda wniesione od powyższego orzeczenia, podtrzymując ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu Okręgowego.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. oraz art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z 244 k.p.c. w zw. z art. 235 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z 252 k.p.c., art. 325 k.p.c, art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c w związku z art. 366 k.p.c., a także naruszenie art. 210 k.c. i 212 k.c. oraz art. 410 k.c. i 720 k.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Apelacyjnego oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi w innym składzie, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i rozstrzygnięcie co do istoty Sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawa kasacyjna oparta na zarzutach naruszenia art.233 § 1 k.p.c. jest niedopuszczalna w świetle art.398³ § 3 k.p.c. i w związku z tym uchyla się spod kontroli kasacyjnej. Stosownie do art.398¹³ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Przytoczone przez skarżącego orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego

2002 r., V CKN 741/00 oraz z dnia 26 września 1997 r., II UKN 262/97, OSNP 1998, nr 14, poz. 433 dotyczą innego środka zaskarżenia - kasacji i zostały wydane na tle poprzednio obowiązującego stanu prawnego.

Skarżący zarzucił naruszenie przez Sąd drugiej instancji art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. przez wadliwe przyjęcie, że w sprawie zachodzi ujemna przesłanka procesowa w postaci powagi rzeczy osądzonej, podczas gdy, w jego ocenie, inny jest przedmiot rozstrzygnięcia w postępowaniu o zniesienie współwłasności i inny w niniejszej sprawie o zapłatę. opartej na twierdzeniu, że pozwana wzbogaciła się bezpodstawnie kosztem majątku powoda. Zarzut ten nie jest jednak trafny w realiach rozpoznawanej sprawy, co należy zdecydowanie podkreślić. Mimo bowiem aktualnie zajmowanego przez powoda stanowiska, z treści wniosku T. K. o zniesienie współwłasności, treści wnoszonych przez strony w toku postępowania działowego pism procesowych, przywoływanych przez nie faktów i dowodów, zakresu i kierunku przeprowadzonego postępowania dowodowego, treści sentencji postanowienia Sądu Rejonowego w G. z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie I Ns (...) oraz jego uzasadnienia wynika, że w obu sprawach (działowej i aktualnie rozpoznawanej), T. K. przedstawił pod osąd te same twierdzenia faktyczne, że pokrył cenę zakupu opisanych wyżej składników majątkowych z własnych środków finansowych, przedstawił te same dowody i domagał się uwzględnienia tego samego roszczenia wobec byłej partnerki, polegającego na zwrocie na jego rzecz sum, które, zgodnie z jego twierdzeniami, wyasygnował z własnego majątku na zakup tych składników majątkowych - w sprawie działowej przez przyznanie mu tych składników na własność w naturze bez obowiązku spłaty udziałów przysługujących uczestniczce za wyjątkiem kwoty 25 000 zł., zaś w tej sprawie - przez zasądzenie na jego rzecz od pozwanej kwoty 99 975 zł.

Sąd Rejonowy przeprowadził w sprawie I Ns (...) szczegółowe postępowanie dowodowe na okoliczności związane z pochodzeniem pieniędzy wydanych przez partnerów na zakup lokalu mieszkalnego oraz obu pojazdów. Dopuścił i ocenił te dowody, które powód zaoferował także w ramach aktualnie rozpoznawanej sprawy o zapłatę, w tym dowody z dokumentów i wydruków z rachunków bankowych prowadzonych na nazwisko powoda. Na ich podstawie Sąd Rejonowy poczynił w

sprawie działowej ustalenia faktyczne w oparciu, o które doszedł do przekonania, że T. K. nie udowodnił, iż zakup wspólnych składników majątkowych nastąpił wyłącznie z jego środków finansowych. Sąd działowy ustalił i przyjął, że partnerzy sfinansowali zakup opisanych wyżej składników majątkowych ze wspólnych pieniędzy, zgromadzonych w czasie trwania ich wieloletniego faktycznego pożycia, które miało w istocie charakter pożycia małżeńskiego, mimo nie zawarcia formalnego małżeństwa. Sąd uznał, że o pochodzeniu środków finansowych na zakup wspólnych przedmiotów nie przesądza *per se* to, że cena zakupu została zapłacona przelewem z rachunku bankowego prowadzonego na imię i nazwisko T. K.. Sąd działowy argumentował bowiem, że w czasie wieloletniego stabilnego pożycia faktycznego i pozostawania w związku partnerskim identycznym praktycznie z pożyciem małżeńskim, oboje partnerzy pracowali zarobkowo, prowadzili wspólne gospodarstwo domowe, razem gospodarowali (ze wspólnego portfela) gromadzonymi przez nich przez lata środkami pieniężnymi i wspólnie decydowali o ich wydatkowaniu na zakup mieszkania i samochodów na współwłasność w częściach ułamkowych. Czynili to zgodnie i w porozumieniu w celu poprawy warunków bytowych rodziny, którą tworzyli. Sąd działowy poczynił rozważania dotyczące podstaw faktycznych i prawnych roszczenia powoda (wnioskodawcy w tamtej sprawie) o rozliczenie ceny zakupu dzielonych rzeczy, opartego o twierdzenia o ich zakupie wyłącznie z majątku osobistego powoda i uznał je za nieudowodnione, przedstawiając argumentację na poparcie zajętego stanowiska.

Należy się zgodzić, że w postępowaniu o zniesienie współwłasności możliwe jest dokonanie rozliczeń z tytułu nakładów poniesionych na rzecz wspólną (art. 618 § 1 k.p.c.). Podstawą materialnoprawną rozliczenia nakładów na rzecz wspólną pomiędzy współwłaścicielami jest art. 207 k.c., zgodnie z którym pożytki i inne przychody z rzeczy wspólnej przypadają współwłaścicielom w stosunku do wielkości udziałów; w takim samym stosunku współwłaściciele ponoszą wydatki i ciężary związane z rzeczą wspólną. W powołanym przepisie chodzi o szerokie rozumienie wydatków na rzecz wspólną, obejmujące wszystkie wydatki, jak i nakłady. Nie są jednak nakładem na rzecz wspólną środki finansowe wydatkowane przez współwłaściciela na jej nabycie. Ewentualne rozliczenia pomiędzy

współwłaścicielami w związku z poniesieniem przez każdego z nich ceny nabycia rzeczy bądź udziałów we współwłasności rzeczy co do zasady nie podlegają rozpoznaniu w postępowaniu o zniesienie współwłasności (art. 618 § 1 k.p.c.). Jeżeli jednak zostaną one rozpoznane w tym postępowaniu, nawet jeśli doszło w ten sposób do naruszenia przepisów k.p.c. normujących tryby postępowania, to nie zachodzi nieważność postępowania, a prawomocne orzeczenie Sądu Rejonowego, który merytorycznie rozpoznał i rozstrzygnął te roszczenia w ramach zniesienia współwłasności zyskuje walor prawomocności formalnej i materialnej. Zarzuty naruszenia przepisów postępowania można ewentualnie sformułować w apelacji od postanowienia działowego, ale w sprawie I Ns (...) T. K. nie wniósł skutecznej apelacji i postanowienie Sądu pierwszej instancji stało się prawomocne, regulując ostatecznie i wiążąco kwestie rozliczeń między byłymi partnerami z tego tytułu. Sąd Apelacyjny zasadnie zatem zaaprobował odrzucenie pozwu przez Sąd pierwszej instancji, zwłaszcza, że T. K. podniósł w toku postępowania działowego zarzut, iż J. J. wzbogaciła się bezpodstawnie kosztem jego majątku. Wyjaśnił przy tym, że czynił wydatki ze swojego majątku osobistego na zakup mieszkania i samochodów w celu wzmocnienia trwałości i stabilności związku partnerskiego stron, poprawy warunków mieszkaniowych i bytowych stron oraz ich małoletniego dziecka, a nawet stwierdził, że strony planowały zawarcie małżeństwa. Podniósł następnie, że w 2016 r. związek stron zakończył się (pomijając już jednak, że doszło do tego z inicjatywy powoda), a zatem nie został osiągnięty cel, dla ziszczenia którego powód świadczył bez podstawy prawnej na rzecz pozwanej kosztem własnego majątku. Wnioskodawca powołał się przy tym na wyroki Sądu Najwyższego dotyczące zwrotu świadczeń nienależnych świadczonych przez konkubentów w postaci wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2006 r., II CK 342/05 i z dnia 9 października 2015 r., IV CSK 772/14. Jednoznacznie wskazywał tym samym na przewidzianą w art. 410 § 2 k.c. przesłankę zwrotu świadczenia nienależnego w postaci *condictio ob rem* (zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty). Sąd działowy odniósł się także i do tej kwestii w uzasadnieniu postanowienia z dnia 14 czerwca 2017 r. Identyczne twierdzenia faktyczne i prawne dotyczące wskazanej postaci kondykcji powód przytoczył także w rozpoznawanej sprawie o zapłatę.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

ke